

Осем

ВОЙНА

В понеделник сутринта на 5 юни 1967 година Башир Хаири беше застанал пред един от съдиите в гражданския съд в ролята си на защитник по делото на свой клиент, г-н ал-Абед. Башир сега беше двадесет и пет годишен, неотдавна завършил Юридическия факултет на университета в Кайро и понастоящем специализираше трудови отношения. Съдът заседаваше в Рамала в контролирания от Йордания Западен бряг – територията, която крал Абдула беше анексирал към кралството си преди седемнадесет години. Внукът му Хюсеин беше станал крал на Йордания и глава на държавата.

Рамала бе напълно променена след онзи ден през 1948 година, когато Ахмад и Закия бяха завели Башир и другите си деца в Газа. Отчаянието на бежанците, спящи под дърветата беше изчезнало. Изчезнали бяха и хиляди по-заможни рамаланци, повечето християни, които избягаха от Западния бряг в САЩ през годините след Накба. В покрайнините на града бяха останали бетонните жилища и тесните, осеяни с боклуци улички на бежанския лагер. Всяка година от Агенцията към ООН се очакваше да поднови бюджета за финансиране на бежанците. Отпускането на дългосрочно финансиране и строежът на солидни сгради беше негласно признание от страна на ООН, че бежанците няма да се завърнат по домовете си. Това положение все още не беше приемливо за правителствата „домакини”, народните политическите фракции, базирани в лагерите, и най-вече за самите бежанци. За палестинците съпротивата означаваше никакви компромиси с правото им за завръщане, независимо от твърдата позиция на Израел. Башир, както и повечето палестинци, вярваше, че има само един начин земята да бъде върната на народа му. Със сила ни изгониха от земята ни,

разсъждаваше той, и със сила ще си я върнем.

Башир погледна съдията и започна речта си в защита на г-н ал-Абед. Първите му думи бяха, че Абед, механик в един гараж в Рамала, е уволнен несправедливо и че сега трябва най-малко да получи парична компенсация. Башир седна, а адвокатът на автоработилницата се изправи на свой ред. Докато той говореше, един млад мъж се мушна през вратата на съда, с бърза крачка доближи Башир и започна да шепне в ухото му. Беше малко преди 12 часа на обяд.

Деветнадесет дълги години палестинските бежанци бяха чакали момента, когато ще се завърнат по домовете си. Отначало мислеха, че това ще стане в рамките на няколко седмици. Когато Израел им показва, че няма да позволи никакво завръщане, надеждите се прехвърлиха към резолюцията на ООН в защита на основното им право. Години по-късно, все още в изгнание, бежанците започнаха да възлагат надежди на „въоръжената борба“. Погледите им се обръщаха към Египет на Насър. Вече повече от десетилетие египетският президент нажежаваше страстите в арабския свят с антиколониалните си речи и аспирациите си към създаване на велика арабска нация.

По време на следването си в Кайро Башир беше вдъхновен от мечтата на Насър да обедини арабите. Съсредоточен върху идеята за завръщане, сега вече знаеше кое е средството и не обръщаше внимание на личните си нужди. „Не си купуваше никакви скъпи вещи, нито дори ризи, обувки, нищичко за себе си – спомня си Ханом. – Баща ми го питаше „Искаш ли пари?“ а Башир казваше: „Не, имам достатъчно“. Бхаджат, по-малкият с една година брат на Башир, беше коренно различен. „Той харчеше три-четири пъти повече от Башир – каза Ханом. – Башир никога не би похарчил пари за обувки, нямаше даже костюм. На шега наричахме Башир сина на просяка, а Бхаджат – сина на господаря. Хората не можеха да повярват, че са братя“. Башир

вярваше, че ограниченията, които си налага, ще бъдат възнаградени, а народът му – освободен от героя Насър.

Позицията на Насър по въпроса за Суецкия канал, която вбесяваше САЩ, Великобритания, Франция и Израел, беше източник на вътрешна гордост за Башир и милиони други араби. Насър беше станал лидер от ранга на Неру в Индия и Тито в Югославия – защитник на „линията за неутралитет“, търсещ независим, трети път между суперси-лите. И което беше най-важно за палестинците, Насър подкрепяше тяхната кауза, което събуждаше надежди у диаспората за велико възраждане на арабския свят и отмъ-щение за поражението през 1948. Башир вярваше, че Насър, за разлика от ООН с неговата резолюция на хартия, ще сло-жи край на дългото палестинско изгнаничество със силата на оръжието.

В началото на 1960-те Башир участваше активно в студентски политически акции и членуваше в Арабското националистическо движение. АНД се ръководеше от Жорж Хабаш, бежанец от Лида, чиято сестра беше убита от израелски войници през юли 1948 година и който бе един от тези, които вървяха пеш в жегата през планините към Рама-ла. Палестинските политически лидери като Хабаш и лиде-рите на новосформираната Организация за освобождение на Палестина се обединиха около Насър и настояваха да за-почне подготовка за война. ООП и неголямата ѝ Палестинс-ка освободителна армия трябваше да преминат под команд-ването на Насър. Египетският президент обаче многократно повтаряше, че няма намерение да освобождава Палестина – времето не бе подходящо за нападение срещу Израел, още по-малко от арабските страни. Но за много палестинци към средата на 1960-те положението беше спешно; Негев се пълнеше с нови евреи имигранти и се носеха слухове, че Израел разработва програма за ядрени оръжия.

Башир и състудентите му активисти в Кайро вярваха, че арабското единство е ключът към завръщането и наблю-

даваха отблизо протичащите маневри. Някои студенти започнаха военно обучение в тайни „специални лагери“ в Египет и другаде. Учиха се как да поставят мини и да стрелят с противотанкови оръжия. Скачаха от самолети, газеха през мочурища, спяха на твърдата земя, ядяха змии и изкарваха без храна дни наред.

Двама млади мъже се изяха в разрастващото се военно движение – Ясер Арафат и Халил ал-Вазир, известен като Абу Джихад. Арафат и Абу Джихад вярваха, че завръщането ще се осъществи само ако бъде ръководено от автономна палестинска политическа и военна организация, посветила се на въоръжената борба. Абу Джихад, който беше изгонен от ал-Рамла през 1948 година, и Арафат не хранеха надежда, че освободението ще дойде от арабските страни, които според тях бяха продали палестинците през 1948. Двамата мъже заедно основаха партизанската група Фатах непосредствено след Суецката криза.

На Нова година през 1965 година след девет години на относително затишие между Израел и арабския свят след Суецката криза, Фатах планира първата си атака на израелска земя. Партизаните трябваше да прекосят ливанската граница и да заложат експлозиви по протежение на водопровода близо до Галилейското езеро – главния източник на вода за Израел. Контролът върху водата беше основен момент в напрежението между Израел и арабските страни. Израел беше отклонил голямо количество от водите на река Йордан по долното ѝ течение встрани от арабските земи. Израелски реактивни самолети бяха бомбардирани сирийски водоснабдителни съоръжения в Голанските възвишения отвъд Галилейското езеро, за да не може Сирия да отклони тези същите води. Когато израелски трактори навлязоха в демилитаризирани зони на Голанските възвишения, за да разорат спорната земя, те привлякоха вниманието на сирийските въоръжени сили, което на свой ред предизвика бърза реакция от израелска страна. Израел не искаше нищо да

попречи на плановете му да снабди с вода още повече имигранти с водопровод към пустинята Негев. Фатах, малката група партизани, търсеше начин да осуети плановете на Израел за водопровода; Негев в края на краищата беше част от стара Палестина, в която бунтовниците и последователите им възнамеряваха да се завърнат. Нападението им върху водопровода не успя, осуетено от ливанската охрана преди да започне, но Фатах издадоха „военно комюнике“, в което обявиха операцията за успех на „части от нашите ударни сили“ и предупредиха Израел за бъдещи действия.

През 1965 и 1966 година Фатах, наред с една нова група, наречена Абтал ал-Авда (Героите на завръщането), организира още десетки нападения от Западния бряг и Ливан предимно върху изолирани цели във вътрешността на Израел. Нападенията рязко засилиха несигурността в израелската държава и, както беше предвидено, разпалиха напрежение между Израел и арабските му съседи. В края на 1966 година тези нападения и израелските ответни наказателни мерки въвлякоха крал Хюсеин, въпреки нежеланието му, в конфликта до такава степен, че вече бе невъзможно да се откаже от по-нататъшно участие.

Рано призори на 13 ноември 1966 година израелски самолети, танкове и войници атакуваха селището Саму на Западния бряг, като взривиха десетки къщи и убиха двадесет и един йордански войници. Агресивността и мащабността на тази операция шокираха дори привържениците на Израел. Американски официални лица осъдиха атаката. Във Вашингтон ръководителят на Съвета по национална сигурност, Уолт Ростоу, в меморандум до президента Джонсън заяви, че „нападение с 3 000 души, танкове и самолети е непропорционално на провокацията“ – в случая ставаше дума за пехотна мина, убила трима израелски войника на 11 ноември. Ростоу каза за израелците: „Те удариха по Хюсеин. Ние сме похарчили 500 милиона долара да го наложим като стабилизиращ фактор... Сега и най-умерените

араби изпитват фаталистичното чувство, че са безсилни да направят каквото и да е по въпроса за добросъседските отношения с Израел, колкото и да се опитват. Режимът на крал Хюсеин ще бъде подложен на сериозен вътрешен и външен натиск...“.

Ростоу смяташе, че израелците, атакувайки Йордания вместо подкрепяната от Съветския съюз Сирия, която на свой ред подкрепяше палестинските партизански фракции, са направили грешка. Когато Ешкол, в помирителна нота до президента Джонсън помоли за подкрепа в „този труден за нас час“, президентът не му отговори. Вместо това, седмица след атаката Джонсън писа до крал Хюсеин за своите „чувства на съчувствие и загриженост... съболезнователните думи са твърде слабо утешение, когато е отнет живот, и то напълно безсмислено“. Президентът увери краля, че „неодобрението ми за тази акция беше предадено на израелското правителство по недвусмислен начин“. Той засегна и темата за опасенията, които крал Хюсеин беше изразил след атаката. „Що се касае до загрижеността на Ваше височество относно промяната в израелската политика и настоящето желание на Израел да окупира територията на Западния бряг на река Йордан“ – увери президентът краля, – „имаме сериозни основания да считаме, че е малко вероятно събитията, от които се опасявате, действително да се случат. Ако Израел предприеме политическата линия, от която се страхувате, последствията за него ще бъдат много сериозни. За мен няма съмнение, че нашата позиция се посреща с пълно разбиране от Израел“.

Страховете на краля от израелската окупация на Западния бряг обаче бяха по-малки от тревогите му за ставащото в собствената му страна. Американски служители в Аман вече бяха предупредили Вашингтон, че „самата монархия е изложена на опасност“. В специален меморандум до президента ЦРУ написа, че атаката в Саму „разклати позициите на Хюсеин в родната му страна. Той е подложен на

критика от недоволните елементи сред населението, които твърдят, че политиката му на мирно съвместно съществуване с Израел се диктува от САЩ и е пълен провал“. Кралят, според американската оценка, беше под силен натиск да се покаже по-войнствено настроен към Израел, особено сега, когато в кралството му се надигаше недоволство.

В Аман атаката над Саму предизвика вълна от бурни протести срещу режима на краля. Палестинците обвиниха армията в слабост и неподготвеност и настояха да получат оръжия, за да се бият с Израел. От радиостанция от Кайро ООП призова йорданската армия да сваля краля. На Западния бряг и в Йордания избухнаха бунтове. Йорданската армия стреля по палестински демонстранти в Йерусалим, стотици бяха арестувани, кралят разпусна парламента, наложи военно положение и извика на помощ допълнителни военни сили от САЩ.

Сега разцеплението в арабския свят стана по-очевидно от всякога – Египет и съюзникът му Сирия стояха зад идеята за „пан-арабско обединение“, докато крал Хюсеин беше наричан про-западен „империалистически агент“ и „съюзник на ционизма“. През пролетта на 1967 Сирия призова за сваляне на Хюсеин от власт, а Насър заяви, че кралят е „готов да продаде арабската нация по същия начин, както Абдула [дядо му] я продаде през 1948“. Башир, сега вече двадесет и пет годишен, застана твърдо зад Насър и пан-арабското движение.

Докато арабските лидери се нападаха взаимно, напрежението в демилитаризираната зона на сирийските Голански възвишения, нарастваше. Демилитаризираните зони бяха тесни ивици земя между Галилейското езеро и западния край на Голан. Сирийските и израелските сили разменяха спорадичен огън при земеделска работа и върху сирийските водопроводни отклонения, а сирийски минохвъргачки бяха уцелили израелски кибуци. На 7 април 1967 година пилоти

от израелските въздушни сили свалиха шест сирийски бойни реактивни самолета при въздушен бой над Голан; един от израелските самолети прелетя ниско над Дамаск като демонстрация на превъзходство над сирийците и съюзника им Насър. Скоро след това Ицхак Рабин, израелският главнокомандващ, заплаши, че ще унищожи сирийския режим. Сирия с подкрепата си за палестинските партизани и конфронтацията си с Израел в Голан, предизвикваше враждебното отношение на Насър.

Израелските акции смущаваха Насър – защитника на пан-арабската кауза, и крал Хюсеин използва момента да се отърси от образа си на лакей на Запада. Ако египетският президент наистина иска да защити арабите, предизвикателно съобщи радио Йордания, той трябва незабавно да изпрати ясно и категорично съобщение до Израел, като затвори Тиранския пролив за израелски кораби. И без това, настояваше радиопредаването, някои от тези кораби сигурно превозват оръжие, което ще се използва срещу арабите в бъдещ конфликт. Предизвикателството от страна на Йордания вероятно беше замислено просто да отклони критиките от обкръжения крал в посока към Насър, но и то, наред с нападенията на Фатах и израелската наказателна атака над Саму, спомогна за ускоряване на военния конфликт в региона. Затварянето на Тиранския пролив щеше да блокира достъпа на Израел до Червено море и оттам до Африка. Израел все още би могъл да използва свободно средиземноморските си пристанища, които поемаха 90 процента от морската му търговия, но въпреки това, затварянето на пролива щеше да бъде сериозна стъпка. И наистина, именно със затварянето на пролива по време на Суецката криза през 1956 година, Насър провокира израелска атака.

Насър неофициално уведоми своите поддръжници и някои дипломати, че не желае война с Израел. Към месец май обаче почувства натиска на милиони хора от целия арабски свят, които очакваха решителни действия от него.

На 15 май египетският президент изпрати хиляди войници в Синай близо до израелската граница. На 18 май нареди на мироопазващите части на ООН да напуснат Синай. На следващия ден Израел започна да струпва хиляди от своите войници по границата със Синай.

Три дни по-късно, на 22 май 1967, Гамал Абдел Насър обяви затварянето на Тиранския пролив, заявявайки: „Евреите ни заплашват с война и ние им казваме – *ахлан ва сахлан* [добре дошли]. Готови сме!”

За израелските лидери това означаваше война. Този ден, 22 май, израелското правителство изпрати заявка до американските военни сили за двадесет хиляди противогаса, а кабинетът направи заседание за обсъждане на кризата. За израелците, парализиращото време, известно като „период на изчакване”, беше започнало.

Далия Ешкенази разгъна последното квадратно парче черна хартия и го залепи на прозореца до другите черни квадрати. Сега никаква светлина не можеше да излезе от стаята. Отвън под навеса до портала семейният двуцилиндров Ситроен „Дьо Шево“ също беше затъмнен. Ден-два по-рано полицаи, застанали на улица „Херцел“ с четки и кутии черна боя, спираха пътуващите между Тел Авив и Йерусалим коли и боядисваха фаровете им. Затъмнените фарове пропускаха слаба светлина, която не можеше да се забележи от вражеските самолети. Дали такива самолети щяха изобщо да прелетят и дали щеше да има бомбардировки и стрелба, никой не знаеше. В цялата страна течеше мобилизация. Училищата ставаха убежища, граждани и военни заедно копаеха траншеи, виеха се опашки за кръводаряване, подготвяха се болнични легла, някои планираха изпращане на децата си в Европа, копаеха се хиляди гробове.

Далия беше на деветнадесет години, но през „периода на изчакване” често ѝ се приискваше да се мушне под одеялото като малко дете. Никога не се беше чувствала

така, но разбираше, че у повечето ѝ сънародници събитията събуждат спомена за нещо ужасно и добре познато, случвало се неведнъж. По-късно ще си спомни усещането на „колективен страх от пълно унищожение“. Лицето на майка ѝ изразяваше постоянна тревога. С удължаването на периода на изчакване, семейството седеше в мъчителна тишина, ослушвайки се за воя на сирените. В магазините на Рамла хората лесно завързваха разговор и сякаш намираха успокоение в размяната на банални фрази, но по улиците се поглеждаха бързо, крадешком, а напрегнатите им лица бяха като огледален образ едно на друго.

Веднъж по радиото уловиха предаване, в което самоуверен египетски глас казваше на иврит: „Защо не се върнете, откъдето сте дошли? Нямате никакъв шанс“. Далия легна върху синята копринена покривка на леглото на родителите ѝ, заслушана в заплахите и силния акцент на говорителя. Във вестниците беше прочела, че арабите се заканват да изтласкат евреите в морето. Понякога ѝ се струваше, че е по-добре да се вслуша в приятелите си от Запада, които твърдяха, че наглият глас от Кайро не е нищо повече от глословно перчене и „ориенталско преувеличение“. Знаеше, че израелската армия, в чиято програма за обучение на офицери беше включена и тя самата, е силна. Но в едно общество, където хората все още се разхождат с жигосани номера на ръцете си, мислеше си Далия, „болните фантазии трябва да се вземат насериозно“. Тя беше ужасена; родителите ѝ – също; леля Стела и леля Дора – и те. *Ма-ихей-ихех?* – всеки отчаяно искаше да научи. Какво ще се случи?

На 23 май, точно след като Насър затвори Тиранския пролив и предизвика израелското общество, кабинетът на Израел изпрати външния министър Аба Еван на дипломатическа мисия в Париж, Лондон и Вашингтон.

Служителите от администрацията на Джонсън се опитаха да убедят Израел да не атакува Египет, докато не

разберат дали Насър наистина иска война, и ако иска, какъв ще бъде изходът от нея. В оценката на ЦРУ от 26 май – донякъде политически преглед, донякъде психологически анализ – се предполагаше, че заплахите на Насър срещу Израел са реакции на израелските заплахи към Сирия, съюзника на Египет: „Той вероятно счита, че трябва да се идентифицира с арабските национални интереси и че известни действия от негова страна биха се отразили добре на имиджа му в арабския свят“. В меморандума на ЦРУ се изказваше и предположението, че Съветският съюз насърчава Насър, донякъде заради неодобрението им за действията на САЩ във Виетнам, както и защото Насър вярва, че силите му сега са достатъчно мощни да устоят на атака от Израел. В допълнение, в доклада се даваше заключението: „Може да се каже, че има елемент на отчаяние в поведението на Насър, породен може би от фаталистичното заключение, че схватката с Израел ще се състои рано или късно и най-добре да бъде провокирана преди Израел да се сдобие с ядрени оръжия“.

Предшният ден заместник държавният секретар и неотдавнашен посланик в Египет Лусиъс Батъл беше предложил на президента още едно възможно основание за египетските действия – разсъдъкът на Насър може да е леко помрачен. Защото за американците беше ясно, че египетските сили в Синай са „отбранителни по характер“ и не се готвят да нахлуят в Израел. Американските и британските разузнавателни служби даваха цифрата петдесет хиляди египетски войници в Синай. Израелското разузнаване от своя страна изчисляваше броя им на сто хиляди – цифра, често цитирана от по-късните историци, която Уолт Ростоу нарече „силно обезпокояваща“. ЦРУ реши, че тези изчисления са политическа „маневра, предназначена да окаже влияние на САЩ“, за да 1) осигури боеприпаси, 2) поеме по-широки обществени ангажименти, 3) одобри израелските военни инициативи, и 4) окаже по-силен натиск върху Насър...“. САЩ реши, на основание предварителните анализи

и по време на срещите си с високопоставени британски официални лица, че в случай на конфликт с арабските си врагове, Израел ще победи за малко повече от седмица. Недвусмислената оценка на САЩ за баланса на силите в региона съдържаше заключението на ЦРУ, че „Израел може да поддържа вътрешната си сигурност, да се отбранява успешно срещу едновременно арабски атаки на всички фронтове, като същевременно предприема атаки на всички фронтове или да удържа три фронта наведнъж, докато осъществява успешно голяма офанзива на четвърти“. Израелската военна мощ, се твърдеше в друга оценка на ЦРУ, се засилва и от това, че „на арабските държави им липсва сплотеност, а между лидерите им съществуват търкания“. Още един фактор натежаваше според американското разузнаване – египетската армия беше изтощена поради участието на тридесет и пет хиляди войника в гражданската война в Йемен на страната на тамошното ляво правителство.

На 26 май на среща във Вашингтон с президента Джонсън, министъра на отбраната Робърт Макнамара и Ростоу, Аба Еван заяви, че атмосферата в Израел е станала „апокалиптична“ и че Израел се нуждае от подкрепата на САЩ. Макнамара увери Еван, че три независими разузнавателни групи през последните дни са определили, че египетските сили в Синай са само отбранителни. Президентът каза на Еван, че американски военни експерти единодушно са направили заключението, че египтяните няма да атакуват и че ако го направят „Вие ще ги сравните със земята“. Заместник държавният секретар Николас Катценбах ще си спомни по-късно, че „разузнаването беше абсолютно категорично по въпроса, че Израел... може да помете арабите за нула време“.

Същия ден във Вашингтон пристигна спешна телеграма от Американското посолство в Аман с лично съобщение от крал Хюсеин „Правителството на САЩ сериозно рискува да си навлече неприязънта на целия арабски

свят и да загуби изцяло влиянието си в района за неопределено дълго време в бъдеще поради впечатлението, което оставя у арабите, а именно, че застава твърдо на страната на Израел по въпроса с Тиранския пролив и други подобни въпроси“ – се казваше в съобщението. – „Подкрепата на Израел от страна на правителството на САЩ в тази криза ще принуди традиционните арабски приятели на Америка да окажат съпротива, за да не станат жертва на арабския гняв. Дори в момента фактически вече е под въпрос – на каквато и позиция да застанат тези, които са приятели на Америка – дали досегашните им добри отношения с правителството на САЩ не са ги направили твърде уязвими...“

Последва спешно съобщение от Израел. Също на 26 май държавният секретар Дийн Ръск го предаде на президента – израелското разузнаване „предупреждава, че атаката от Египет и Сирия е неизбежна. Ето защо Израел отправя настоятелна молба САЩ да направят публично изявление в подкрепа на Израел срещу подобна агресия“. „Нашето разузнаване“ – отбеляза Ръск, – „не потвърждава тези израелски предвиждания“.

Събитията се изплъзваха от контрола на Вашингтон. На следващия ден, 27 май, президентът изпрати спешна телеграма до премиера Леви Ешкол чрез персонала на Американското посолство в Тел Авив. „Днес следобед получих много важно, частно съобщение от Съветския съюз“ – написа президентът. – „Съветите разполагат с информация, че вие се подготвяте за военни действия срещу арабските си съседи и възнамерявате да провокирате конфликт с изключително сериозни последици. Те изтъкват готовността си да ви възпрат по всякакъв начин и считат, че трябва да се намери решение без военен конфликт. Казват, че арабите не желаят такъв“. В три часа предната нощ в Кайро съветският посланик в Египет се бе обадил лично на Насър, събуждайки го, за да го убеди да не започва война.

В Аман обаче растеше увереността, че войната е

неизбежна. На 28 май крал Хюсеин каза на египетския посланик в Йордания, че според него Израел ще се опита да нанесе изненадваща атака срещу Египет. Два дена по-късно кралят отлетя за Кайро и подписа отбранително споразумение с Насър, с което смая наблюдателите. Броени дни преди това двамата лидери се бяха обиждали в състезание за сърцата и умовете на арабската публика, а същевременно кралят тайно молеше американците да смекчат позицията си в региона. Сега, присъединявайки се към Насър, крал Хюсеин пресече линията, отвъд която нямаше път назад.

Хюсеин предполагаше, че без съюз с Насър, Йордания ще бъде по-уязвима, от една страна, за атаки от Израел и от друга, от палестинците в границите на собственото му кралство, които биха приравнили всяко бездействие с предателство на арабската кауза. Сега Хюсеин изковаваше пан-арабски съюз в навечерието на битката. Дори беше дал съгласието си да предостави своя Арабски легион, заедно с иракските, сирийски и саудистки войски, под командването на египетския генерал Абдул Муним Риад – главнокомандващ на източния фронт. Риад щеше да ръководи действията от командния си щаб в Аман. Когато кралят се завърна у дома, беше приветстван от тълпи възторжени палестинци, които вдигнаха колата на краля и я носиха по улицата.

В Израел напрежението в кабинета на премиера Ешкол доведе до разрив, принуждавайки го да сформира правителство на обединението с по-войнствените опоненти от опозицията. Моше Даян, командирът на батальон осемдесет и девет в Рамла и Лод през 1948 година, стана министър на отбраната. Новият кабинет изпрати директора на израелското разузнаване Мосад, Меир Амит, на поредно посещение във Вашингтон. Той се срещна с Макнамара, чието внимание беше изцяло съсредоточено върху Виетнам. Американският министър на отбраната изслуша директора на израелското разузнаване, който му каза: „Аз, Меир Амит, смятам да препоръчам на нашето правителство нанасяне на

първия удар“. Амит беше дошъл най-вече, за да прецени американската реакция на това заявление. „Няма връщане назад“ – спомня си той, че казал на Макнамара. Макнамара само попитал колко време би продължила войната. „Седем дни“ – отговорил Амит.

Американските официални лица обмисляха своя собствена демонстрация на сила – конвой от западни кораби, предвождан от Великобритания и САЩ, да премине през Тиранския пролив и така да изпрати сигнал до Насър, че всички нации, в това число и Израел, имат право на свободно преминаване по морските пътища. Планът, обаче, се сблъска със съпротивата на няколко американски генерала, които вярваха, че дори един-единствен американски кораб да стане обект на стрелба, резултатът ще е война – и този път САЩ ще са пряко замесени. А в един свят, контролиран от две ядрени суперсили, трудно би могло да се каже докъде би довело всичко това. Планът с конвоя не получи необходимата международна подкрепа и беше отменен.

Всички признаци сочеха предстояща война, с изключение на това, че Насър неофициално продължаваше да изразява нежелание за такова развитие на събитията. На 31 май той каза на бившия финансов министър на САЩ Робърт Андерсън, негов стар познат, че няма „да се бие“. Дватамата обсъдиха евентуална визита на Хуберт Хъмфри, вице-президента на САЩ, в Кайро, а Андерсън уреди визита във Вашингтон за египетския вице-президент Закария Мохиедин. Два дена по-късно, на 2 юни, Насър каза на британския депутат Кристофър Мейхей, че Египет „няма никакво намерение да напада Израел“. В същото време Насър даде да се разбере, че няма да отстъпи от позицията за Тиранския пролив, и точно същия ден, когато заяви пред Мейхей, че няма да изстреля първия куршум, Насър изпрати пламенна телеграма до президента Джонсън. На карта е заложено, Насър уверяваше президента, нещо много по-важно от Тиранския пролив и изтеглянето на силите на ООН. Тук става дума

за защитата на „правата на палестинския народ“:

Една агресивна въоръжена сила успя да прогони този народ от земята му, превръщайки хората в бежанци по границите на родината им. Същата агресивна сила отказва на този народ законното му право на завръщане в родината... Аз смея да попитам, колко време дадено правителство е в състояние да контролира чувствата на над един милион палестинци, завръщането на които международната общност – чиято отговорност за настоящето положение е безспорна – не успява да гарантира в продължение на цели двадесет години? Единственото, което върши Общото събрание на ООН е, че на всяка своя сесия потвърждава това тяхно право.

Насър повтори позицията си, че „нашите сили не са инициатори на нито един акт на агресия“, но добави: „несъмнено ние ще окажем съпротива на всяка агресия, предприета срещу нас или някоя от арабските страни“.

На 3 юни в нов меморандум на ЦРУ се изказа мнение, че войната е повече от сигурна. „Според всички доклади Израел е убеден в победата си“ – пишеше в меморандума, като същевременно се посочваше „бързо нарастващото опасение на Израел, че времето изтича и че ако Израел не иска да претърпи фатално поражение, трябва много скоро или да нанесе удар или да получи железни гаранции за сигурност от Запада... Израелската стратегия цели контрол на въздушното пространство като първа и най-важна стъпка в кампанията“. В Синай, отбелязваше се в доклада, противовъздушната отбрана на египтяните е остаряла и ненадеждна“, но въпреки това, „арабите подушват кръв. Пропагандната машина на Насър се движи бързо и надалече...“

И все пак, докато Израел придвижваше войските си към границата в Синай, много анализатори продължаваха да вярват, че предизвикателното поведение на Насър не е нищо друго, освен блъфиране или самозалъгване. „[Затварянето

на пролива] трябваше да се тълкува като сериозно предупреждение, а не като обявяване на война“ – пише съветникът на Насър. Мохамед Хейкал. Някои от израелците също се съмняваха в твърденията, че Насър планира нападение. „Силите, струпани в Синай, не можеха да се надяват, че ще успеят да защитят района в случай на война“ – пише по-късно анализатор от военното разузнаване на Израел в преглед на войната, публикуван от израелското министерство на отбраната. „Не вярвам Насър да е искал война“ – ще каже и Рабин по-късно. В телеграмата си от 2 юни до Джонсън, Насър приветстваше възможността за визита в Кайро от страна на Хъмфри, за да обсъдят кризата и, както беше договорено два дена по-рано с Робърт Андерсън, вице-президентът Мохиедин се приготвяше за визита във Вашингтон. Мохиедин трябваше да направи „рутинно“ посещение в Ню Йорк, след това да се срещне тайно с президента Джонсън и служители от администрацията на 7 юни или в някой от близките дни. Служителите от администрацията обсъждаха дали трябва да уведомят Израел за тази тайна визита. Насър възлагаше големи надежди на визитата – „прекалено самоуверен на пръв поглед“ – докладва Андерсън за египетския президент, но „искрено желае приятелство със САЩ“.

Но докато Насър неофициално изразяваше предпочитанията си към намиране на мирно решение, за целия свят гласовете, идващи от Кайро, звучаха войнствено и изразяваха увереност в победата. Самият Насър беше заявил на прес-конференция на 28 май: „Ние сме подготвени, синовете ни са подготвени, армията ни е подготвена и цялата арабска нация е подготвена“. Предаване по „Гласът на Кайро“ прикани Израел да удари пръв: „Предизвикваме ви, Ешкол, да изпробвате оръжията си. Направете го, последиците ще бъдат смърт и пълно унищожение на Израел“.

За Башир и семейството му подобни думи означаваха, че врагът ще бъде победен и ще могат да се завърнат у

дома. За Далия и семейството ѝ, същите думи означаваха точно това, което твърдяха – пълно унищожение. Каквото и да се целеше с фразеологията, подбрана от Насър, кампанията приличаше на хазарт в грандиозен мащаб. Израелският генерал Матитиаху Пелед по-късно ще го нарече „нечувана глупост“. Въпреки предупрежденията на крал Хюсеин за превантивен удар от израелска страна, Насър скоро щеше да получи най-голямата изненада в живота си.

В 7:45 ч. сутринта, понеделник, 5 юни 1967 година израелски бомбардировачи, произведени във Франция, излетяха с грохот от базите си и пресякоха египетското въздушно пространство. Поддържайки нисък полет, за да не бъдат засечени от радарите, реактивните самолети завиха към египетските бази в Синай, делтата на Нил и Кайро. Петнадесет минути по-късно танкове и пехота от израелската Седма бронирана бригада започнаха придвижване на запад към Газа и към границата в Синай. Войната с Египет беше започнала. Към този момент не бяха предприети никакви действия срещу Йордания, Ирак и Сирия. В 9:00 ч. премиерът Ешкол изпрати съобщение до крал Хюсеин по главния наблюдател на ООН: „Няма да предприемаме действия срещу Йордания. Ако, обаче, Йордания открие огън срещу нас, ще реагираме с цялата си мощ, а кралят ще трябва да понесе пълна отговорност за последиците“.

Няколко часа по-късно Башир се надигна от масата на ищеца в съда в Рамала. Наближаваше обяд на 5 юни; само преди секунди един млад човек беше влязъл в залата и пошепнал нещо в ухото на Башир.

– Ваша чест! – каза Башир. Беше изненадан колко силно прозвуча гласът му. Другият адвокат спря наред изречението си; всички в залата се загледаха в Башир. – Току-що ми бе съобщено, че по фронтовете на Египет и Йордания е започнала война.

– Прекратете делото! – извика съдията. – И веднага

донесете радио.

Башир излезе от залата възбуден и бързо закрачи към дома. По улиците имаше много хора, които влизаха и излизаха от магазините – запасяваха се с консерви, свещи, газ и залепващи ленти за прозорци. По тротоарите тълпи от мъже се бяха събрали край маси под високоговорители, пушеха наргилета и напрегнато слушаха радиото. Градът беше в очакване, не само на войната, но и на множеството летни гости, които щяха да се стекат тук след победата. Деветнадесет години след като Накба беше преобразила Рамала, градът отново щеше да стане летен рай за арабския свят с двадесет и един хотела и музикално-театрален фестивал, посещаван всяка година от семейства от Либия до Кувейт. През сезона ресторантите ще останат отворени до 2:00 през нощта и ще отворят отново само два часа по-късно. Подготовката за фестивала почти бе приключила и сега изглеждаше, че участниците в тържествата ще имат още по-голям повод да празнуват – Палестина отново щеше да бъде арабска земя.

В къщи Башир завари Ахмад, Закия, Нуха и останалите си братя и сестри скупчени край радиото. Египетската противовъздушна отбрана беше свалила три-четвърти от атакуващите еврейски самолети, съобщаваше радио „Гласът на арабите“ от Кайро. Дълбокият, внушаващ доверие глас принадлежеше на Ахмад Саид, който уверяваше очарованите си слушатели, че египетските въздушни сили са предприели контраатака срещу Израел. Израелските сили са проникнали в Синай, но египетските войски са ги обградили и са преминали в офанзива. Йордания, обяви радио „Гласът на арабите“, е превзела хълма Скопус – стратегическо възвишение в Йерусалим.

Арабите ще победят, мислеше си Башир. *Арабите ще победят!* Колкото и невероятно да изглеждаше, семейството ще се завърне у дома. Ум Култум, любимата певица на арабския свят и, след Насър, най-големият жив

символ на арабското единство, скоро ще пее в Йерусалим.

„Смятахме, че победата ни е сигурна“ – спомня си Башир тридесет и седем години по-късно. „Че ние ще бъдем победителите и ще се върнем у дома. След деветнадесет години наистина имяхме осезателното усещане, че най-сетне е настъпило времето да се приберем по нашите земи, улици, училища – да се върнем към нашия истински живот. Че ще получим свободата си, че ще ни освободят, че ще се върнем в родината. За съжаление, не стана така. Всичко се оказа илюзия“.

По времето, когато Башир и семейството му слушаха репортажите за египетското настъпление, останките от въздушните сили на Гамал Абдел Насър димяха върху пистите в Кайро, Синай и делтата на Нил. Изненадващата атака на Израел с петстотин излитания унищожи буквално всички египетски бойни самолети съветско производство и сега еврейската държава притежаваше цялото въздушно пространство над Синай. По време на атаката, започнала точно когато египетският команден персонал привършваше закуската си и се отправяше към работните си места, главнокомандващият на египетските въоръжени сили изпрати кодирано съобщение до колегата си в Йордания, в което описваше първите египетски победи. Йорданските радарни специалисти, наблюдавайки летящите към Тел Авив самолети, направиха заключението, че египетските твърдения са верни – интензивната радарна активност, решиха те, е показателна за атака от страна на египетските реактивни самолети, а не за завръщане на израелските бойни самолети в базата за презареждане с гориво. Позовавайки се на пакта за взаимопомощ при отбрана, главнокомандващият на египетските сили даде нареждане за следващата стъпка в плана – офанзива на Йордания срещу Израел.

В това време крал Хюсеин получи съобщение от премиера Ешкол, в което се изказваха уверения, че Израел няма намерение да атакува Йордания и се отправяше пре-

дупреждение за последиците, ако Йордания първа открие огън. Кралят обаче беше обвързан с пакта за взаимопомощ с Египет и реши, че съобщението от Ешкол е маневра в опитите на Израел да се разправи първо с Египет. След това, опасяваше се Хюсеин, Израел ще се отправи цялото си военно внимание към Йордания и Западния бряг.

В 11:00 ч. йорданските сили започнаха да обстрелват с далекобойна артилерия израелски предградия близо до Тел Авив и една самолетна писта до Рамат Давид. Петнадесет минути по-късно йорданските гаубици започнаха да изстрелват хиляди снаряди по жилищни квартали и военни цели в еврейската част на Йерусалим. В разстояние само на час йордански, сирийски и иракски бойни самолети вече пореха въздушното пространство на Израел, а йорданската пехота се придвижваше бързо към израелските позиции.

„Братя араби, където и да сте“ – призова радиостанция от Йордания, – „врагът тази сутрин предприе агресия срещу нашата арабска земя и въздушното ни пространство“. „Ционистките казарми в Палестина“ – заяви Ахмед Саид от Кайро, – „скоро ще бъдат разрушени“. Такива победни изявления въодушевяваха семейството на Башир, но ужасяваха Далия и нейното семейство; египетските твърдения, че войските им са прекосили израелската граница и напредват към пустинята Негев действително накараха някои израелци да развоят белия флаг на поражението.

Фактите обаче говореха за друго. Към средата на следобед на 5 юни въздушните сили на Йордания, Сирия, Ирак и Египет бяха изцяло пометени. Израелските пилоти патрулираха из целия район необезпокоявани и свободни да нападнат египетските наземни войски в Синай или йорданската пехота, движеща се към Йерусалим. Още в този момент изходът на войната вече бе написан. Шестдневната война по принцип бе решена за шест часа.

Башир чуваше експлозии. Щабът на йорданската армия в

Рамала се разпаднаше под израелския огън. Последваха още няколко оглушителни гърмежа и главния радиопредавател в Рамала се срути. Башир и семейството му предполагаха, че скоро ще бъде отвърнато на тези атаки и подкрепления от Ирак или Йордания ще засилят града. Арабските армии със сигурност разбираха стратегическата важност на Рамала, ключов транспортен възел и център на комуникациите на Западния бряг. Бяха чули, че на армейските офицери е заповядано да отбраняват Рамала на всяка цена. Скоро обаче щеше да се чуе за йордански войски, изтребени до крак, докато се опитвали да стигнат до Йерусалим от Йерихон – били осветени от израелски прожектори, а в това време бойни самолети засипали с бомби цял пехотен батальон. Дочу се и за отчаяни битки в Йерусалим. Според някои, израелците били обкръжили целия Стар град. Не беше ясно откъде ще дойдат подкрепленията за Рамала. Башир слушаше експлозиите, които продължиха и през нощта, и на другия ден, разтърсвайки града и увереността на жителите му.

По обяд във вторник, 6 юни, генерал Риад, египетският главнокомандващ на източния фронт, изпрати спешна телеграма от Аман до колегите си в Кайро. „Положението на Западния бряг бързо се влошава“ – предупреждаваше Риад. – „Беше предприета концентрирана атака по всички [точки] наред с масиран огън денонощно. Йорданските, сирийските и иракските части в позиция НЗ са практически унищожени“. Риад се беше консултирал с крал Хюсеин. Генералът предлагаше на командния щаб в Кайро няколко решения, и всичките ужасни – прекратяване на стрелбата, оттегляне или още един ден бойни действия на западния бряг, „водещи до изолация и унищожение на цялата йорданска армия“. Накрая на телеграмата се изискваше незабавен отговор.

Половин час по-късно от Кайро се получи отговор, според който йорданците трябва да се изтеглят от Западния бряг и да въоръжат населението. При пристигането на този

отговор кралят изпрати телеграма до Насър, подчертавайки губелно развиващите се събития на йорданския фронт и молейки египетския президент за съвет. Насър отговори същата вечер, като повтори съвета на своите мъже в униформа. Йорданската армия, настояваше Насър, трябва да освободи Западния бряг, докато арабските лидери настояват за примирие.

В здрача на падащата вечер на 6 юни Башир стоеше на покрива на един жилищен блок в Рамала, обърнат на юг. Беше топло и ясно, с изключение на тъмните колони дим, вдигащ се откъм страната на Йерусалим и мъглата около Хълма на маслините точно на изток. С присвити очи Башир впери поглед през дима към бежанския лагер Амари, който се бе разраснал след 1948 година, и към кулата на летище Каландия, където се бе приземил от Газа с баща си преди десет години. Там видя редица от танкове и джипове да напредва на север. Щом новината за приближаващите войски достигна до улиците долу, някои палестинци радостно започнаха да се подготвят да ги посрещнат. Башир остана на покрива, лявата му ръка в джоба – типичен негов жест, а погледът му втренчен в пътя на юг. Бавно, с приближаването на танковете, той осъзна, че те не бяха иракски.

Рамала падна през нощта на 6 юни с нахлуването на израелски наземни сили от юг и запад. Съпротива почти нямаше; свидетели ще си спомнят, че повечето от йорданските войски се оттеглили доста преди пристигането на израелците. В някои случаи заминаващите арабски войници забравяха да оставят ключове за складовете с оръжие, за които се разправяше, че били пълни с английски пушки за да може населението на Рамала да отблъсне нахлуващите израелци. Най-голямото постижение на йорданската армия в Рамала, ще си спомня по-късно Башир, е било, че предупреждавали хората да се отстранят от линията на престрелки. „Йорданската армия караше хората да се приберат в къщите си“ –

каза той. – „Това беше целият им принос. Така и не усетихме, че истински се бият“.

Истината беше, че от Дженин в северната част на Западния бряг до Рамала, Йерусалим и Хеброн в най-отдалечената южна точка, Йорданската армия нямаше покритие по въздух или чрез радар и беше безпомощна пред многократните бомбардировки над наземните си войски от израелските бойни самолети френско производство. Йорданците понесоха опустошителни загуби и поради непрекъснатите въздушни атаки не бяха в състояние да изпратят провизии и подкрепления на фронтовите линии. Късно вечерта на 6 юни, когато израелските войски проникваха в Западния бряг и стояха в готовност край стените на Стария град в Йерусалим, силите на крал Хюсеин се оттегляха през река Йордан към това, което беше останало от кралството му.

Късно вечерта на 6 юни Далия научи, че войната е спечелена. Не почувства възторг – все още не, тъй като боевете продължаваха – но изпита усещането, че в Израел се извършва чудо. *Как се случи така?* – мислено се питаше отново и отново. – *Дали сам Бог не ни спаси?*

След новините от предишния ден, че Израел е унищожил египетските, сирийски и йордански сили, Далия почувства огромно облекчение, каквото никога дотогава не бе изпитвала, точно както допреди войната никога не бе изпитвала такъв ужас. За Моше и Солия чувствата докосваха нещо старо, отпреди двадесет и четири години – момента, когато българските власти отмениха заповедта за депортация на евреите и те разбраха, че няма да бъдат качени на влаковете за Полша.

В сряда сутринта, на 7 юни, Башир и семейството му се събудиха в окупиран от военните град. Израелски войници в джипове викаха по високоговорители да се провисят бели

знамена от къщите, магазините и блоковете; по много балкони и прозорци вече се вееха тениски и забрадки.

Башир беше в шок от сюрреалистичната и все пак добре позната действителност. Поредната оттегляща се йорданска армия беше заменена от поредната окупационни израелска войска. *През 1948 година, помисли си Башир, загубихме 78 процента от земята си. А сега цяла Палестина е окупирана.* Вкусът беше горчив и унизителен. Израелците не само бяха завладели и окупирали Западния бряг и ивицата Газа, но сега държаха и египетския Синайски полуостров. Може би най-шокиращо от всичко беше, че Източен Йерусалим и Старият град със свещените му места сега бяха в ръцете на израелците.

Привечер на 10 юни Солия беше дошла на гости у Дора и Стела в пристройката, издигната за двете лели от страни на къщата. Жените седяха на масата и хапваха традиционна вечеря с чесън и българско сирене, когато Далия се втурна в стаята.

– Ставайте, ставайте! – извика тя към майка си и двете си лели. – Войната свърши!

Моше чу шума и дойде при тях. През последната фаза на войната Израел беше превзел Голанските възвишения, бивша сирийска територия. В 18:30 същата вечер Обединените нации наложиха примирие. Всички започнаха да скачат като луди, да се смеят, прегръщат и целуват.

Вечерта Далия събра семейството и започна да танцува – отначало бавно с протегнати настрани ръце, с наклонена глава и полузатворени очи, като свободната ѝ пола се надигаше леко около нея при всяко бавно завъртане между стените от йерусалимски камък. Постепенно и другите жени от семейството се присъединиха към Далия, образувайки кръг с ръце на раменете си. Всички заедно танцуваха израелския народен танц *хора*. Солия, Дора, Стела и Далия се понесоха през вратата навън в двора покрай палисandro-

вото и лимоновото дърво, смеейки се и плачейки едновременно.

Докато обикаляха двора, Далия вдигна глава нагоре към нощното небе и запя: „Давид, кралят на Израел, е жив. Давид е жив...“ Завинаги щеше да запомни тази нощ и постоянното усещане за чудо и освобождение.

След седмица в Рамала започнаха да пристигат бежанци от селищата край Латрун. Всички жители от Беит Нуба, Имвас и Яло бяха изгонени от домовете си на север, към Рамала. Опиталите се да се завърнат намериха пътя блокиран от танкове и войници, които стреляха във въздуха. Преди деветнадесет години, качени на реквизирани от израелските войници автобуси, хората от ал-Рамла бяха изхвърлени до тези селища, откъдето започна преходът им към Салбит под палещото слънце. Сега същите тези селища бяха опразнени и няколко хиляди от десетте хиляди жители потърсиха убежище в Рамала – малка част от общо двестата хиляди палестинци, разселени след войната през 1967 година.

В Рамала животът се промени. Летният театрален фестивал и безброй други планове бяха отменени. Израелски войници заеха мястото на йорданската полиция и затворите започнаха да се пълнят с млади палестинци. След няколко седмици властите обявиха нова съдебна система, която щеше да се обслужва от съдии, заседаващи на Западния бряг. Но израелците имаха проблем – почти никой от арабските юристи не желаше да влезе в съда. Новите израелски съдилища останаха буквално безмълвни и празни поради обща стачка на юристите. Стачката бе организирана, както скоро щяха да научат израелските власти, от един млад адвокат от Западния бряг на име Башир Хаири.

Башир и десетки други юристи от Рамала бяха започнали да се срещат тайно с клиентите си в частни домове. Окупационните власти заплашиха стачкуващите със затвор и същевременно се опитаха да ги подмамят с обещания за

намалени присъди на техни клиенти. „Докато в съдебната зала има израелско знаме зад съдията“ – каза Башир на един израелски полковник, – „аз няма да представлявам моя народ“. Един израелски съдия обеща на Башир, че ще освободи петнадесет палестинци, осъдени за незаконна демонстрация, ако Башир се яви в съда просто като техен представител. Башир отказа, както и почти всеки друг юрист при същите обстоятелства. От осемдесетте юриста в Рамала, ще си спомни Башир, само петима взели участие в новата система. Сега почти всеки път, когато се свикваше съдът, залата беше празна с изключение на обвинения и обвинителите му. Гражданските дела преминаха изцяло в нелегалност. Хората решаваха споровете си по извънсъдебен път, създавайки алтернативна система, за да се противопоставят на общия враг.

С времето мисълта за окупацията престана да измъчва Башир и в сърцето му се възцари спокойствие и яснота. Загубата беше опустошителна, но едно нещо бе несъмнено – палестинците можеха да разчитат на себе си за раздаване на правосъдие. Беше ясно, че правото на завръщане, гарантирано от Резолюция 194 на ООН, никога няма да бъде осъществено нито от ООН, нито от международната общност. Завръщането беше обещано след това от арабските държави, чиито въоръжени сили сега бяха смачкани и унижени. Наистина, арабските държави все още поддържаха риторично фронта, заявявайки публично в дните след войната: „Няма да се примирим, няма да преговаряме, не признаваме победата“, като имаха предвид Израел, но за палестинците това бяха само думи без покритие.

Странно обаче, че наред окупацията и пълния провал на арабските режими се бе появило някакво ново чувство за свобода – идеята, че палестинците са свободни да мислят и действат сами за себе си. През седмиците след началото на окупацията Башир започна да вярва, че народът му ще се завърне по родните места само с потта и кръвта на

въоръжената борба. И съвсем не беше единственият, който мисли така.

Скоро след войната през юни 1967 година и израелската окупация, пан-арабското движение беше съсипано, но духът на палестинската борба за освобождение се намираше в подем. Хиляди млади мъже се записаха за фedaин – борци за свобода или буквално „тези, които се жертват“. Тяхната цел беше „освобождението на Палестина“ и гарантиране на правото на завръщане с всички средства. Редиците на движението Фатах, водено от Ясер Арафат и Абу Джихат, се разрастваха и скоро се роди нова организация – Народен фронт за освобождение на Палестина (НФОП) в съюз с Арабското национално движение, съставено от привърженици на Насър. Лидер стана д-р Жорж Хабаш, бежанец от Лида.

Навсякъде из Западния бряг и в изгнание, младите хора заставаха срещу родителите си. Бащите искаха синовете им да се насочат към спокойствието на висшето образование в Кайро или Лондон; един син, млад човек на име Басам Абу-Шариф, попита баща си: „Какво значи магистърска степен, когато нямаме държава?“ Той не искаше да бъде „вечно чужденец, бездомен, опозорен, презрян палестински бежанец без държава“. Басам си спомня, че след като се записал в НФОП, казал на ядосания си баща: „Предпочитам да бъда в затвора на собствената страна, отколкото свободен човек в чужбина. По-добре да умра!“

Засега, обаче, палестинците можеха да се върнат по домовете си не като триумфиращи победители, а само като непознати, молещи да надникнат вътре.

Големият парадокс на окупацията бе, че внезапно историческа Палестина стана по-лесно достъпна от всякога след 1948 година. Броени дни след победата на Израел и анексирането на Източен Йерусалим, границата, която

разделяше хашемитското кралство на Хюсеин от Израел и Западен Йерусалим, се превърна в нещо почти незабележимо. Израелските войници по цялата дължина на старата граница между Западния бряг и Израел – известна като Зелената линия – бяха пренасочени към други фронтове да охраняват огромните окупирани територии. Следователно, по Зелената линия имаше по-малко израелски войници. Към края на юни за палестинските семейства стана по-лесно да се придвижат към старите родни места и да докоснат земята и камъните от предишни времена.

Ето как Башир и братовчедите му се оказаха на автогарата в Западен Йерусалим през лятото на 1967 година, откъдето се качиха на автобуса и потеглиха на запад, покрай руините на стари арабски селища, покрай останките от изгорели израелски джипове, покрити с букети цветя, надолу по хълма към долината Латрун, покрай циментовия завод, през железопътната линия и оттам в Рамла, където една млада жена на име Далия седеше в двора на къщата си, загледана в листата на палисандровото дърво.

